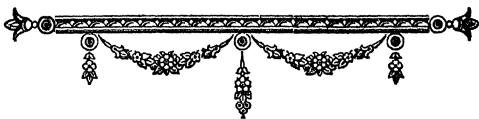

Poslovenil
P. Florentin Hrovat.

V NOVOMESTU 1883.
Tiskal in založil J. Krajec.

I.

Gospa Tratnikova je živela na svojem lepem in obširnem posestvu v tihej samoti in žalosti. Zadela jo je cela vrsta žalostnih nezgod. Pred dvemi leti je zgubila svojega soproga, s katerim je bila jednega srca in jednih misli. V neizrekljivi tugi je spremila s svojimi tremi majhnimi otročiči očeta do groba. Lansko leto so nalezljive koze pomorile dvoje njenih otrôk, dva vesela, nadepolna dečka, in močila je z vročimi solzami evetice, s katerimi je okinčala mali gomili. V začetku tega leta pa je dobila žalostno vest, da je njen jedini brat, pogumen častnik, našel častno smrt za domovino v vojski. Ta žalostna vest je ponovila in pomnožila njeno žalost in bolečino. Njen jedin še živeči otrok, Milica, kakih osem ali devet let stara, ljubeznjiva deklica, jej je bila še jedino veselje na svetu.

Necega dne stopi nenadoma nek ptujec v sobo; mati je ravno sedela pri mizi poleg okna in šivala, mala hčerka Milica pa je stala poleg nje, ter čitala iz odprte knjige na mizi. Mati je namreč svojo

hčerko sama podučevala. Neznani mož je držal neko listino v roki, priklonil se ter rekel, da ima po umrlem možu tirjati dva tisoč goldinarjev, ktere mu je bil posodil. Ženi se je zdel ta dolg neverjeten, in to tem bolj, ker je bil ptujec slabo oblečen in bolj podoben kakemu postopaču nego možu, ki bi zamogel toliko svoto posoditi. Vendar se je nekoliko prestrašila, ker ni bilo njenih poslov doma. Njena hišna je šla v mesto obiskat svojo na smrt bolno mater; kočijaž jo je tja peljal; drugi posli pa so bili na travniku pri senu.. Gospa reče Milici, naj pokliče brzo oskrbnika. Stari resni mož pride brzo, pogleda listino in reče, da je pismo ponarejeno. To slišati, prične se neznani mož hudo jeziti, razgrajati in ostudno preklinjati umrlega gospoda. Mati ni hotela, da bi Milica poslušala tako grdo govorjenje, zategadel jej veli, naj gre na vrt. Sedaj prične neznani mož na dolgo in široko pa zmedeno pripovedovati, kako je umrlemu gospodu, ko je bil še na vseučilišči, posodil omenjeno svoto. Oskrbniku mine vendar potrežljivost, zato reče jezno: „Poberite se od tod, grdi goljuf! Ako bi vam bil ranji gospod le samo deset goldinarjev dolžan, bili bi denar že davnaj zahtevali, ker ga jako potrebujete, kakor je videti, ne pa še le sedaj, čez več nego dve leti po njegovej smrti.“

Pa mož je vedno svojo trdil, ter ni hotel iti iz sobe. Vsled tega nastane med njim in oskrbnikom hud prepir, ki je dalj časa trajal. Gospej je bilo na tihem žal, da ni poslov doma; kajti velela bi jim bila, naj nesramnega lažnjivca iz hiše izženó,

ali pa zgrabijo in gosposki izroče. Slednjič je šel, grozeč, da se bodeta z gospo že pri sodnji zopet videla.

Gospa, katerej je bil ta prepir jako neljub, šla je na vrt, da pogleda, kje je Milica; pa deklice ni bilo nikjer videti. Preko vrta je tekla deroča reka. Na strmem bregu je ležala posoda, s katero je Milica zajemala vodo in zalivala cveticam. Toliko da ni mati strahú omedlela. Kar priteče nek deček in prinese Miličin slamnik.

„Tale slamnik“, pripoveduje deček, „plaval je po vodi; na vejah one-le vrbe tam-le je obvisel. Po lepem traku sem ga spoznal ter prinesel nazaj.“

„O moj Bog!“ zavpije mati bleda kot mrlič in s sklenjenima rokama, „menda vendar ni ljuba Milica v vodo padla!

„Oj“, zdihne deček, „skoraj gotovo je nesrečna gospica utonila. Saj vidite, da je vsa trava pohojena od kraja, kjer leži zalivalnica do vode dolj! Res škoda za dobro, usmiljeno Milico! Še včeraj mi je podarila velek kos belega kruha.“

„Oj teci, teci“, reče prestrašena mati vsa raz sebe, „in skličí ljudi skupaj, da znabiti še rešijo dobrega otroka!“

Sama pa je brzo hitela k oskrbniku in s sree trgajočim klicem zavpila: „Milice ni več na vrtu; padla je v vodo!“

Cela vas se je zbrala, da poiščejo nesrečno deklico. A zaman je bilo vse iskanje.

Sedaj so napočili za nesrečno ženo žalostni dnevi; po cele noči očesa niti zatisnila ni. „Oj“, zdihovala je čestokrat, „moj soprug in moji trije

otroci so se že preselili v večnost in se sedaj že veselē pri tēbi v nebesih, o ljubi Bog! Tudi moj blagi brat je v tujej deželi zapustil to dolino solz in se preselil v našo prāvo domovino -- v nebesa. Sama, od vseh zapuščena, sem ostala na svetu. Moje obširno imetje me več ne mika, svet se mi zdi, kakor bi bil zame izmrl. Moje srce hrepeni le po tem, da bi se s svojimi dragimi zopet združila. Moja jedina tolažba je na onem svetu. Vedno sem hrepenela po nebesih, sedaj se jih še veliko bolj veselim. Daj, ljubi Bog, da kmali tja pridem!“

II.

Gospod Hribar, brat nesrečne žene, ki so ga imeli za umrlega, živel je še. Bil je konjiški stotnik. V krvavej bitvi se je, od sovražne sablje smrtno zadet, zgrudil raz konja. Njegovi vojaki so ga videli pasti. Obležal je na videz mrtev na bojišči, pa bil je le težko ranjen in sovražnik ga je kot vjetnika odpeljal v trdnjavo daleč preko meje. Ni imel prilike, da bi bil svojim kaj sporočil o sebi; tudi on sam ni čul niti besedice več o njih.

Slednjič so sklenili mir. Stotnik je bil prost in se je vračal kot major s svojim polkom v preljubljeno domovino. Na dolgej poti v svojo domovino je počival njegov polk v malem mestici. Nekaj ur od tod je živel na svojem gradu sredi obraščene gorovja njegov prijatelj od mladih nog. Šel ga je obiskat. Tú je čul o smrti svojega pre-

drazeza mu svaka; kako se pa vdovi in njenim trem otrokom godi, ni mu znal prijatelj povedati. Ko je na večer jezdil major s svojim slugo po divjej s temnimi gozdi obraščenej okolici proti mestu, zgreši pravo pot. Bilo je pozno jeseni Okolica je postajala vedno bolj divja in pusta ter bila zaraščena s temnimi jelkami. Nekoliko časa je še razsvetljeval mesec, — bil je ravno prvi krajec, — s svojo bledo svetlobo gozдно temino. A kmali je zašel. Temni oblaki zakrijejo nebo, mrzla burja je brila zmerznjene deževne kapljice s snegom zmešane v obraz. Nastala je tako gosta tema, da niti nočnega neba med kvišku molečimi debli ni bilo moči razločiti. Major reče svojemu slugi: „Konja sta spehana in trudna; morala bodeva prenočiti v gozdu, če tudi je mrzlo in viharno.“

„Če tudi“, reče Šmiciklas, „kaj dene to; saj ni prvikrat. Tukaj-le hočem ogenj podnetiti; ker nimava pijače in jedi, bodeva se saj grela, da nama udje ne otrpnejo.“

To rekši, skoči raz konja, priveže oba k deblu necega drevesa ter prične pod drevjem iskati primernega prostora, kjer bi bila vsaj nekoliko pred vetrom in dežjem v zavetji. A zaman je bil ves njegov trud, da podneti ogenj. Smrekove vejice so bile premokre, da bi gorele. Med tem je vihar potihnil. Kar čujeta v daljavi lajanje psa.

„Hvala Bogu“, reče sluga, „ne moreva biti več daleč od kake vasi ali hiše.“

„To mislim tudi jaz“, pritrди major; „zajezdiva zopet konja in jahajva proti kraju, kjer laja pes.“

Ko sta dalje jezdarila, zapazita v daljavi luč, ki se je svetila skozi drevje; sem ter tje je zgini- nila, pa se zopet posvetila. Slednjič sta prišla do samotne hiše sredi gojzda. Vrt, -dvorišče in sploh vse poslopje je bilo obzidano s precej visokim ob- zidjem. Ogenj na ognišči v kuhinji je razsvetljeval poleg obzidja stoječe drevje in nočno temino. Hiša je bila videti precej trdno zidana in 'po oknih je bilo debelo železno omrežje. Po zidu pa je veči- noma obmet že odpadal in je bil sem ter tje ob- raščen z rumenim ali pa zelenim mahovjem. Jezdica poskačeta raz konja, držeč vsak svojega za brzdo, gresta okoli hiše iskaje vhoda, in prideta do za- prtih vrat. Sluga potrka jednekrati na vrata, pa ni bilo odgovora. Sedaj je pričel razbijati po vra- tih, da je odmevalo na okoli. Nazadnje se vendar odpre okence na vratih, luč se posveti skozi in nek glas popraša: „Kedo pa je?“

„Popotniki“, odgovori Šmiciklas, „ki so se zgu- bili v gojzdu“.

„Hm, hm“, zagodrnja glas, „prišli ste o prav neugodnem trenutku. Koliko pa vas je?“

„Le dva sva“, odgovori sluga, „in pa najina konja“.

„O, tako“, zavrne glas, „skupaj štirje“.

Stara, zgrbančena ženskinja glava se sedaj po- kaže skozi majhno okence, in ogleduje popotnika s svojimi črnimi očmi od nog do glave.

„Istinito“, misli si major; „ko bi ne videl žen- skinega pokrivala na glavi, stavil bi, da je to glava kakega starega vojaka s tem osornim po-“

gledom“. — Stopi bližje in reče: „Ej, dobra ženica, pustite naju vendar noter!“

„Seveda“, odvrne starka, „ker ste tako mlad in zal gospod, le stopite v našo pošteno krčmo“. Izgovorivši te besede, odpre vrata; major stopi skozi vrata in sluga je peljal za njim konja, držeč ju za ujsdi.

„Tam le je hlev“, reče starka; „poleg vrat visi svetilnica. Prinesite jo sem; hočem jo vama prižgati. Prostora in sena bodeta našla dovolj; le oves nam je sedaj pošel“.

Šmiciklas je peljal konja v hlev. Tudi major je stopil noter, da bi sam videl, kako bodeta konja oskrbljena; bil je precej zadovoljen. Med tem je starka velika vrata zopet skrbno zaprla in ključ s seboj vzela.

„Sedaj pa, mladi gospod, le stopite v sobo!“ reče stara krčmarica.

„Prav rad!“ odvrne major. „Vi pa, mati krčmarica, le podvizajte se, da pripravite kmali kaj gorkega za moj lačni želodec! Zebę me kakor mokrega psa, in lačen sem kakor volk“.

„Prav žal mi je“, odgovori starka, „da vam sedaj ne morem postreči, kakor bi rada. Gospodarja, mojega sina, ravno ni doma; vendar se hočem podvizati, kakor le vem in znam. Kakor vidite, nekoliko šepam; da bi ob enem pognila mizo, kuhala in jedi nosila na mizo, bilo bi za-me preveč“. Poklicati hočem svojo vnukinjo Uršiko, naj vam streže pri mizi. Uboga deklica je sicer nema in ne more niti glasú dati od sebe; vendar pa sliši in razume govore jako dobro; tudi je jako

spretna za taka opravila. Upam pa, da pride za kake dobre pol ure moj sin, in postregel vam bode tako, da se niti ne nadjate“. Izgovorivši te besede, šla je starka v kuhinjo.

III.

Major se je vsedel k velikej peči v izbi, da se nekoliko pogreje. Kmali stopi v sobo Uršika, še mlada in majhna deklica, držeč v roci namizno opravo. Bila je črno opravljena, in prepasana z belim predpasnikom. Lice jej je bilo blede in vpadeno; velika tuga se jej je brala na obrazi. Otožnost na ljubeznjivem obrazci neme deklice je majorja skoraj do solz ganila. „Bodi pozdravljeno, ljubko dete“, reče; „v srce se mi smiliš, da si nemo; jako rad bi se razgovarjal s teboj“.

Deklica majorja prijazno, pa milo pogleda, prikloni se mu spoštljivo, položi pomenljivo kaza-več čez ustnici, pogrne mizo in zopet odide iz sobe.

Čez nekoliko časa prinese nema Uršika juho na mizo. Major, ki je še vedno sedel pri peči, vstane ter se vsede k mizi. Jako se je čudil lepej miznej opravi; prt je bil bel ko sneg, žljica, vilice, nož in solnjak srebren.

Tudi juha se mu je zdela jako okusna. Pohvalil je izvrstno postrežbo in rekel: „Hvala Bogu, prišel sem v jako izvrstno krčmo; sedaj rad pozabim nezgodo, in mislim, da se bodem dobro počil od prestanega truda“.

Nema deklica, slišati majorja tako govoriti, pogleda ga neizrekljivo milo, solze jej stopijo v oči ter gre zopet iz sobe.

„Ne razumem“, misli si major, „zakaj je ljubka deklica tako žalostna! Pa seveda, neizrečeno hudo mora deti, zlasti še ženski, ako sliši, pa ne more govoriti, če tudi je še jako mlada. A mislim, da še nekaj družega tare ubogo deklico. V srce se mi smili ubogo dete; in jako žal mi je, da mi ne zna povedati, kaj jej vzročuje to tugo“.

Čez precej dolgo časa prinese Uršika kos divjačine in zelenjave na mizo in porine skrivaj listek papirja po mizi proti njemu. Namigne mu z očmi, pogleda na listek in potem po strani proti okencu v kuhinjo in gre brzo iz sobe. Zapazil je, da starčka pri okenci poslušša in gleda, kaj se v izbi godi. Major je razumel mili pogled deklice: naj namreč skrivaj prečita list. Porinil je listek po mizi k sebi tako, da se ni vzdignil. Na listku so bile s svinčnikom in tresočo roko zapisane te-le besede:

„Zabredli ste v jamo razbojnikov. Nocoj po noči vas nameravajo umoriti. Bodite pazni in previdni. Bog daj, da sebe in mene rešite!“

Ta listič je majorja jako iznenadil. Prične premišljevati, kaj naj stori; ali naj zbeži, ali pa naj se postavi v bran. Vendar je še nekoliko dvomil, če je istina, kar je deklica sporočila.

Ko major tako premišljuje, stopi v sobo sluga z majorjevo potno torbico, v katerej je bilo spravljениh več reči, ki jih potrebuje njegov gospod po noči. Major se prične ogrski razgovarjati s slugo, da ne bi ju razumela starčka, ko bi razgovor po-

slušala pri okenci. Razodene mu, kaj je na lističi napisano, in se posvetuje ž njim, kaj naj bi pač storila, da se rešita. Vedno pogumni sluga je obledel.

„E“, reče major, „precej nama pa pogum ne sme upasti. Če tudi je položaj jako resen, da se človeku ne zljubi smejati, vendar le se razgovarjajva smeje o tem. Ako bi kazala, da sva osupnjena in preplašena, znala bi starka kaj sumničiti.“

Sluga se zasmeja na ves glas, kakor bi bil njegov gospod kaj jako šaljivega povedal.

„Na ves glas smejati se, ravno ni treba“, opomni major. „Naj prvo mi prinesi moja revolverja (samokresa); ž njima se hočem braniti v prvem napadu. Tudi moja sablja tukaj-le v kotu mi bode pomagala. Poglej pa sedaj precej po hiši, ko bi našel kaj sumljivega; recimo orožja in naropanega blaga; če so znabiti lopovi kje skriti; in ko bi naju nagli beg mogel rešiti. Jaz pa bodem med tem zadrževal starko, da se ne bode plazila za teboj in te opazovala. Kakor hitro bode šla iz kuhinje, pokličem jo v sobo in govoril bodem neprenehoma ž njo.“

Šmiciklas gre iz sobe; vrne se čez nekaj časa z revolverjema in ju položi na mizo. Bil je jako bled in prepaden ter reče: „Videl sem več nego dovolj; poleg hleva je slabo stanovanje za hlapce. Preiskal sem ga dobro. Pod posteljo sem zapazil skrivna vrata, ki se vzdigujejo; odrinil sem previdno posteljo, odprl vrata in šel noter. In, oj groza, kaj sem našel! Raznovrstno obleko iz najboljšega sukna, žameta in svile s krvijo onesnaženo.“

Životnik iz bele žide, — bil je gotovo kakega imenitnega gospoda, — je preboden z bodalom ravno na onem kraji, kjer je pokrival srce; videti je, da je curek krvi štrknil iz rane in pobarval belo svilo. Groza me je spreletela in lasje so se mi jeli ježiti. Istinito sva zabredla v jamo razbojnikov. Bežati ne moreva. Vrata so zaprta z močno ključavnico, in starka je, mislim, ključe dobro spravila. Obzidje je previsoko, da bi brez lestvice zamogle preko priti; tudi bi ne pustil rad konja tukaj. Lopovov pa, vidi se mi, ni niti jednega sedaj v hiši.“

„In ko bi jih bilo tudi dvanajst“, zavrne major, „ne bojim se jih. Vendar mislim, da bi bilo najbolje, ključe vzeti starki, ki je sama doma; potem lahko zložno in počasi odjezdiva skozi odprta vrata. Rad bi se ognil priliki, da ne bi bilo treba prelivati krvi.“

IV.

„No, mati krčmarica“, zakliče major, „pridite vendar že jedenkrat v sobo“.

Počasi prikrevlja starka v sobo in popraša: „Kaj pa zahtevate tako brzo?“

V tem trenutku se čujejo trije močni vdarci ob vrata na dvorišči.

„Oj“, reče starka, „krčmar je prišel. Hočem mu brzo odpreti, preden zvem vašo željo, s čim bi vam mogla postreči.“

Major je prijel luč in stopil pred hišne duri, kakor bi hotel starki vljudno posvetiti. Hotel pa je le videti, če je prišel krčmar sam, ali pa tudi še kaj lopovov ž njim. Bil je sam. Major je šel ž njim v sobo, in se zopet vsedel na svoje mesto k mizi, na katerej sta ležala samokresa. Pričel se je s krčmarjem razgovarjati o vojski; in bil tako vesel, kakor bi ne imel niti najmanjšega strahu.

Sluga je med tem oskrbel konja, prišel sedaj noter ter se vsedel k drugej mizi.

„Le brzo povečerjaj“, veli mu major po ogerski; „potem naj ti pokažejo mojo spalnico in zanesi moje reči tja. Potem pa reci, da bi šel tudi ti že rad spat in idi v svojo spalnico. Bodi pa previden! Kakor hitro zapaziš, da me ni več tukaj, pridi tiho v mojo spalnico in prinesi s seboj tudi svoja samokresa in sabljo.“

Šmiciklas je vzel majorjevo torbico, in jo nesel v spalnico; kmali pa pride nazaj in se dela zelo zaspanega ter jako zdeha.

„Saj se vam zdeha“, reče krčmar, „kakor bi me hoteli požreti.“

„Sem prezaspan za to“, odgovori sluga. „Še za dné sem vstal ter jezdil celi ljubi dan. Mislim, da bodem počival po noči tako dobro kakor jazbec v brlogu. Prosim, pokličite me jutri zarano, da oskrbim konja. Pa morate vrlo dobro potrkatati na vrata, drugače bi vas ne slišal.“

Krčmarju je bilo jako po volji, da se je sluga prvi spravljal spat. Posvetil mu je preko dvorišča v stanico poleg hleva.

Ko je prišel nazaj, razgovarjal se je major zopet ž njim.

Od časa do časa je krčmar zamišljeno pogledoval samokresa, na mizi ležeča. „Vam li dopadeta, oče krčmar?“ popraša major.

„Jako všeč sta mi“, odvrne krčmar; „lahko pa bi ju bili pustili v hlevu pri drugej opravi. Saj ju tu ne potrebujete; kakor resnično živim, prišli ste v najpoštenejšo hišo na svetu.“

„Vrjamam, da govorite istino“, pritrди major; „a moja navada je, da na samokresa dobro pazim, sta nabita; lahko bi se pripetila kaka nesreča.“

„Bodem pa samokresa tja le v ono omaro položil in jo dobro zaklenil; ključ pa lahko vi shranite, gospod major“, dejal je na to krčmar.

„O, tega pa ne, oče krčmar; nikar se ne trudite. Samokresa vzamem s seboj v spalnico. Moja navada, ali bolje razvada je, da morata nabita samokresa vedno ležati na mizi poleg moje postelje“, odvrne major.

Krčmar se zamisli, ter gre jednekrati po izbi gor in dol. „Kako?“ reče na jedenkrat; „še le sedaj sem zapazil, da pijete le vodo. Moja mati je pozabljiva; gotovo vam vina niti ponudila ni. Prinesel bodem najbojšega, ki ga imam v kleti. Hočeva nekaj kozarcev skupaj izprazniti!“

Šel je brzo ven ter prav glasno klical v kuhinjo: „Mati, pozabili ste našemu blagorodnemu gostu postreči z vinom. Brzo idite z menoj in vzemite svetilnico s seboj. Hočem nastaviti mali sodček, katerega sem hranil doslej, da kak prav izvanreden gost obišče mojo krčmo.“

„Kaj pač namerava lopov?“ misli si major; „hoče me li opijaniti ali še celo otrovati?“

Ali na jenkrat odpre krčmar vrata na stežaj in zavpije: „Za božjo voljo, milostivi gospod, hitite mi na pomoč! Moja priletna kruljeva mati, ki mi je hotela posvetiti, padla je po stopnjicah s svetilnico vred v klet; ne vem, če še živi, ali pa je že izdihnila dušo!“

„Iz srca rad“, odgovori major; „le vzemite svetilnico z mize, in posvetite mi“.

Prišla sta do kletnih vrat, ki so bila lopotnica. „Le pogledjte“, zdihuje krčmar, „tam-le doli leže ljuba mati in ne dajo znamenja življenja od sebe.“

„Major ni znal, če je žena res padla, ali pa se je le potuhnila, da bi ga zvalila v past. Obstoji vrh stopnjic in reče: „Idite vendar z lučjo naprej, da si tudi jaz na slabih stopnjicah vratú ne ulomim!“

Krčmar je šel po stopnjicah naprej. K sreči zapazi major, da mu iz žepa moli držaj bodala, katerega poprej ni zapazil.

„Sedaj mi je jasno“, misli si major; hudobnež me misli z jednim globokim suncem usmrtiti o trenutku, ko bi ravno hudobnej starki pomagal vstati.“

„Kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pade!“ reče srdito major in sune naglo hudobneža, da se znak zvrne po stopnjicah na starko. Hudobna starka skoči hitro po konci, zgrabi krčmarja za lase in prične vpiti: „Norec, saj si mi vsa rebra polomil!“

Major pa je zaloputnil z vrati ter jih zapahnil z močnim železnim zapahom.

V.

Major stopi pred hišna vrata in prične klicati: Šmiciklas, Šmiciklas, kje si?“

Brzo priteče sluga, oborožen po običaji konjekov, držeč v vsakej roki napeti samokres in med zobmi golo sabljo.

Major, videti slugo tako oboroženega, prične se na ves glas smeјati. „Ptiča sta že ujeta“, reče; „sedaj ne potrebuješ več orožja. Krčmarja in starko sem zaprl v klet“.

„Živijo!“ zavpije sluga; „trdnjavo sva toraj že dobila v pest. Sedaj jo hočeva pa še nekoliko bolje ogledati, da jo bodeva znala tudi braniti, ko bi bilo treba. Pred vsem nama je treba poiskati ključev in jih dobro spraviti“. Sluga je dolgo iskal ključe, preden jih je našel v kuhinji pod podveznjem starim loncem. Veseli sluga jih dene na pladnik (krožnik) in izroči, globoko se priklonivši, svojemu gospodu.

Najprej sta preiskala spodnje nadstropje stari-kastega poslopja; potem sta šla po ozkih kamentnih stopnjicah v zgornje nadstropje in pregledala stanico za stanico, da bi videla, če je znabiti kedo v hiši skrit. Prišedši do nekih vrat, slišita nekoga notri moliti: „Ljubi Bog“, molil je mil pa čist glas, „usmili se dobrega gospoda in njegovega zvestega strežaja! Reši ju smrti, reši pa tudi mene iz tega brloga tolovajev!“

Major odpre vrata in reče čudeč se: „Ali si ti, Uršika, ki tako pobožno moliš? Kaj nisi nema?“

„Oj ne, milostivi gospod“, odvrne deklica; „le izdali so me za nemo. Hudobni ljudje v tej hiši so umorili nekega ptujega gospoda in mi zagrozili, da storé z menoj ravno tako, če se predrznem v pričo kakega gosta le jedno besedico spregovoriti.“

„Le potolaži se, dobro dete!“ reče jej major. „Krčmar in starka ti ne bodeta storila več nič žalega; sta dobro shranjena.“

„O moj Bog“, vsklikne deklica, „pa ju saj vendar niste umorili?“

„O tega ne“, odvrne major; „le v klet sem ju zaprl. Sedaj pa idi z menoj doli v sobo in bodi vesela ter mi povej, kako si prišla v to hišo.“

„O, milostivi gospod“, déne mala deklica, „niste še varni. Več nego dvajset tolovajev je v hosti. Še nocoj jih pride kakih deset ali dvanajst. Saj za toliko ljudi je stara krčmarica pripravila večerjo. Skrbite toraj, da hudobneži ne pridejo v hišo!“

„O, taka je“, čudi se major. „Sedaj pa le, Šmiciklas, idiva, da se jim postaviva v bran. Mislim, da drugej ne morejo notri, kakor le skozi vrata“.

„Ne“, pritrди deklica; „vsa okna so zavarovana z močnim železnim omrežjem. Zadnjo sobo v zgornjem nadstropji zovejo lopovi svetilni stolp. Tam namreč prižge krčmar luč, kedar jih pričakuje, da toliko ložeje najdejo pot po nočni temini do hiše. Kedar pridejo do vrat, potrkajo trikrat močno na vrata. Krčmar ali krčmarica jim gre odpret.“

„Dobro“, dejal je major, „če jih ne pride vseh dvanajst na jedenkrat, hočeva jih noter pustiti. Polovico njih povezati, nama je igrača. Sedaj pa le na noge, Šmiciklas, hočeva jih prav prijazno sprejeti. Najprvo pa idi in poglej, če gori luč na oknu.“

Sluga steče proti sobi, pa se kmali zopet vrne in reče smeje se na ves glas: „Krčmar in starka sta bila natančna v svojih opravilih. Prižgala sta čisto novo svečo na oknu, preden ste jima, gospod major, posvetili v klet. Luč gori tako svetlo, da se vidi tudi pred vrata; lahko bodeva videla, koliko lopov je na jedenkrat prišlo pred vrata.“

„Vrlo dobro je to“, reče major; „sedaj pa pojdi z menoj, da potrebno pripraviva.“ Major je slekel svojo suknjo in smeje rekel: „Že moja obleka jih bo prestrašila. Vendar se podvizaj in poišči kje v hiši kako vrv, da ž njo lopove zveževa.“

Komaj je major izustil te besede, že se slišijo trije močni vdarci na vrata.

Sluga brzo steče po stopnjicah v sobo, kjer je gorela luč, da bi videl, koliko tolovajev je pred vrati; a ravno tako hitro priteče nazaj in tiho zašepeta majorju: „Le dva sta!“

„Dobro!“ reče major. „Le odpri vrata in se skrij zanje. Prvega, ki noter stopi, zgrabim jaz, drugega pa primi ti. Svetilnico pa postavi tukajle sem.“

Sluga je storil, kakor mu je velel gospod, in odprl vrata. Prvega tolovaja zgrabi major za vrat, nastavi mu samokres na prsi in reče z grozečim glasom: „Udaj se, ali te pa namah ustrelim!“

Hudobnež, ves iznenaden, pade pred častnika na kolena in ga prosi milosti. Druzega tolovaja pa je sluga v ravno onem trenutku podrl na tla. Obema lopovoma je zvezal sluga roki in nogi; potem sta ju pa položila ob zid na dvorišči.

„Kakor hitro se ganeta ali kakov glas dasta od sebe, v onem trenutku vaju ustrelim!“ zagrozi jima major.

Kmali potem so se čuli zopet trije močni udarci na vrata. Zopet sta stala dva tolovaja s težko vrečo na hrbtu pred vrati. Tudi njima sta odprla, ju zgrabila in zvezala kakor poprej njuna tovariša. Hrabri major in njegov vrli sluga sta čakala potem do belega dne, vsak na svojem mestu pri vratih, tolovajev. Pa o drugih lopovih ni bilo ni duha, ni sluha.

„Čudno se mi zdi“, reče proti jutru sluga, „zakaj drugi lopovi ne pridejo; znabiti so zavohali nevarnost. A zasluženej kazni pač ne odidejo.“

VI.

Že je jutranja zarja razsvetljevala temni gojzd in pričelo se daniti.

„Čas je, da jo odrineva od tod“, reče sluga.

„Še nama proti nevarnost“, odgovori major.

„Slišal si, da je okoli dvajset tolovajev v gojzdu. Preden se dobro zaveva, zna naju zadeti krogla iz kakega grma. Hočem še nekoliko premisliti, kaj nama je početi.“

„Jaz slišim ropot konjskih kopit“, zavpije na jedenkrat sluga. „Znabiti se cela tropa tolovajev na konjih bliža.“

Brzo steče po stopnjicah v zgornjo sobo, pa se ravno tako hitro vrne in veselega obraza reče: „Naši vojaki so, cela tropa konjikov.“

Brzo odpre na stežaj vrata na dvorišči in konjiki so prijezdili na dvorišče. Vsi spoštljivo in prijazno pozdravijo svojega predstojnika in njegovega slugo. „Zeló ste nam bili na skrbi, milostivi gospod major“, reče stotnik. „Ker ste jako natančni v službi, sinoči pa niste prišli v določenej uri domov, in med tem je še nekaj ur preteklo, jelo je nas srbeti, da ne bi se bili v temnem gojzdu zgubili, ali pa prišli v roke tolovajem, katerih se mnogo potika po tem gojzdu. Zasedli smo toraj konje in z baklami preiskali temni gojzd. Našli smo sled dveh konjev; spoznal sem sled vašega konja, gospod major. Jezdeli smo za sledom in prišli do te hiše.“

„Hvala Bogu, da ste naju našli!“ zavrne major.

„Oho“, reče na to sluga, „sedaj mi je jasno, zakaj tolovajev ni bilo. Vi ste jih prepodili.“

Major kratko pove, kaj se mu je pripetilo, potem zaukaže: „Stražite štiri lopove tu in pripejite tudi krčmarja in starko iz kleti k njim. Preiščite vso hišo, pregledite na tanko vse sobe in kote, vlomite v vse zaboje in shrambe, kjer je veliko naropanega blaga skritega. Tudi jedil in vina bodete obilo našli, naj vam le dobro tekne!“

Vojaki poskačejo raz konje, izvrše radostno povelje, zlasti zadnje, in povžijejo pečenko, ki je bila pripravljena tolovajem.

Med tem pa je šel major v izbico, kjer je bila skrita deklica, ki ga je rešila grozne smrti. Pelje

jo v največjo in lepšo sobo in jej reče: „Sedaj pa, ljubo dete, vsedi se k meni ter mi povej, kako si zabredlo v jamo razbojnikov; kajti ni mogoče, da bi bila hči brezbožnega krčmarja ali vnukinja hudobne starke. Povej mi, kar veš o sebi, draga Uršika!“

„Jaz nisem Uršika“, odgovori deklica; „Milica mi je ime. Hudobneži so me skrivaj materi ukradli ter sem pripeljali. Oče so mi dve leti popreje umrli; zvali so se Tratnik.“

„O za božjo voljo!“ vsklikne major in sklene roki skupaj, „toraj si hči moje sestre! Glej, jaz sem tvoj stric. O, da si mi pozdravljena, draga Milica! Prvi in slednjikrat sem te videl, bila si še v zibelki, ko sem odpotoval na vojsko, vzal te v svoje naročje in blagoslovil. Ti si mi bila moj vidni angelj varh, po katerem me je rešil Bog gotove, strašne smrti.“

Poln prisrčnega veselja sklene major svoje roke in zre dolgo nemo proti nebu. Tudi Milica je molila in plakala veselja.

„Slava in hvala Bogu, da sem te našel!“ ponavljal je major. „Oj, kako se bode razveselila moja sestra, tvoja dobra mati!“ Vzel je Milico v naročje, poljuboval jo ter močil njeno blede lice s solzami veselja. Tudi Milica je veselja jokala.

„Kako pa se je pripetilo“, popraša potem major, „da so te tvojej ljubej materi odpeljali, ljuba Milica?“

„Oj“, pripoveduje Milica, „neznan mož, in strašen, da me ga je bilo groza, prišel je k nam v sobo. Mati so ravno sedeli pri mizi in šivali, jaz pa sem

čitala na glas iz neke knjige. Pokazal je grdi mož materi nekov list ter se jel grdo rotiti in preklinjati. Mati so mi veleli, naj grem na vrt. Nek drug, ravno tako strašen mož pa pride na vrt, zgrabi me in mi s svojim robcem zamaši usta, da nisem mogla kričati, in me vleče v bližnji gojzd; tu je čakala že pripravljena zaprta kočija. Oba hudobneža sta me potem pripeljala semkaj“.

Major prime Milico za roko in jo pelje na dvorišče, kjer so bili vjeti lopovi; pokaže jej vjetnike.

„Ta le z dolgimi, črnimi, kodrastimi lasmi“, reče Milica, „je prinesel materi oni list; oni-le tam z rudečimi lasmi in rudečo brado pa me je z vrta odnesel“.

Major je z Milico nekoliko zajutrkoval, potem pa velel vojakom, naj zasedejo konje. Sam pa je vzal Milico k sebi na konja. Tolovajem so vojaki zvezali roke na hrbtu, vzeli jih v sredo in gnali s seboj. Štirje vojaki pa so morali ostati v hiši in stražiti najdeno, naropano blago, dokler ga ne pride gosposka iskat.

V mestu je izročil major vjete lopove sodniji. Nad štiri sto konjekov pa je moralo gozd obkoliti in preiskati. Polovili so vso četo tolovajev. V preiskavi, ki je trajala pač čez jedno leto, zvedelo se je med drugim tudi to-le: „Gospod Grabež, jedini sorodnik Tratnikove gospe, sila bogat pa jako skop mož, ki je živel v nekem daljnem mestu, zve o smrti njenega supruga in dveh sinov; tudi je slišal, da je bil njen brat v vojski usmrten, in da le še živi jeden otrok, Milica, ki bode podedovala materino obširno imetje. Naročil je vodji te ropar-

ske čete, naj deklico odpelje. „S krvjo sorodnikov se nečem omadeževati“, rekel je. Odpelji deklico, pa je ne umori, ampak izroči jo kakim ljudem v takem kraju, kjer je ne bode nihče našel! Tudi naj jej ne manjka ničesar!“

Vodja tolovajev je obljubil izvršiti rop. Bil je oni mož, ki se je pričel kregati z materjo zaradi izmišljenega dolga; med tem se je njegov hudobni tovariš plazil okoli hiše, zgrabi deklico, dene njeno zalivalnico na breg ob reki, obesi slamnik na vrbov grm v vodi in zbeži z Milico.

Vodja tolovajev in njegov rudečebradati tovariš in vsi drugi lopovi, tudi krčmar in starka so bili obsojeni na smrt na vislicah, oni brezbožni sorodnik pa v ječo za celo življenje. Tudi je moral plačati vse stroške in veliko svoto odškodnine.

VII.

Vrnimo se zopet nazaj k naši Milici. Major je prosil odpusta za nekoliko dni in izročil poveljstvo stotniku. Pred vsem je preskrbel Milici novo obleko, kakoršna jej pristaja po njenem stanu in se peljal ž njo v Tratnik k materi. Ker ga je sestra še vedno imela za umrlega v vojski, hotel jo je pred vsem pripraviti na svoj prihod. Še le potem je hotel iti k njej ter jej sporočiti, da tudi Milica še živi. Stopil je toraj raz voz pri oskrbnikovej hiši. Stari, zvesti mož je bil veselja ves raz sebe, ko zagleda majorja in Milico še živa in zdrava. Sam se je čutil na novo oživiljenega; ni našel be-

sed, da bi jima izrazil svoje veselje. Brzo hiti v grad, da sporoči gospej veselo vest.

Gospa je sedela bleda in upadlega obraza v naslonjači in čitala iz neke knjige. Ko čuje, da njen brat še živi, da jo je prišel obiskat, hiti mu na proti. Pa že se vrata odpro in brat stopi v izbo. Zagledavši brata, hiti z razpetima rokama k njemu in ga pristrčno objame in poljubi. „Oj, dragi brat“, reče ihté, „tako vendar še živiš in si zdrav ter vesel! Hvala Bogu! Sedaj nisem več sama na svetu“.

Major se vsede k njej v naslonjačo; prosi jo, naj mu pove, kaj vse je doživela, odkar je šel na vojsko.

Ihté mu je jela pripovedovati, da jej je med tem umrl ljubljeni soprug, po mučnej in dolgej bolezni, — a ves udan v božjo voljo; da sta njena ljubka dečka, ki ju je major dobro poznal in se čestokrat kratkočasil ž njima, umrla za kozami, in da je hčerka Milica, ki je bila odslej njena jedina tolažba in veselje, utonila v reki poleg vrta.

Major je poslušal sestro z vidljivim sočutjem. Ko je prenehala, jej reče: „Ni gotovo, da je Milica utonila, zlasti ker se ni našlo truplo“.

„O, ljubi Bog!“ zdihne mati in njeno tužno-milobličje se zažari veselja. „O, če še živi, in bi jo še jedenkrat mogla videti, preden zatisnem za zmiraj svoje oči, koliko veselje bi bilo to za-me!“

„Le nikar ne dvomi!“ reče na to major, „še živi.“ „Stric Grabež je v to zadevo svoje kremplje vtaknil, Gotovo znam, da Milica ni utonila; le lopovi so jo odpeljali v svoje skrivališče“.

„O, moj Bog!“ zdihne mati in potok solzâ jej udere po obledelem lici, „bolje bi bilo, da bi bila umrla, nego da je med razbojniki. Boljše je človeku, da umrje, nego da se spridi na duši in telesu“.

„Jako mi dopade tvoje blago mišljenje, draga sestra“, reče major. „Pa vrjemi mi, tvoja ljuba Milica je še ravno tako nedolžna in nepokvarjena, kakor je bila oni trenotek, ko so jo lopovi ugrabili. Kmali se bodeš sama prepričala. Že je rešena iz hudobnih rok brezbožnih tolovajev“.

Veselo skoči mati po konci in reče: „Težek kamen se mi je odvalil od srca. Sedaj mi je še le jasno! Kaj ne, ljubi brat, ti si jo videl? Povej mi brzo vse! Znabiti tudi ni več daleč od mene? O, pojdi, pojdi in peljaj me k njej, dragi brat!“

Major vstane, gre k vratom in jih odpre. Veselo skoči Milica skozi vrata, oklene se dragej materi okoli vratú in veselja ne more spregovoriti druge besedice, nego le: „O mati, ljuba mati!“

„O, Milica, draga Milica! Da, ti si, moja ljuba hčerka! Zopet te imam, ljuba Milica! O Bog, tebi bodi slava in hvala!“ Med obilnimi solzami največjega veselja pritiska svoje zgubljeno, pa zopet najdeno dete na svoje materino srce, vedno ponavlja: „Tebi, tebi, ljubi Bog, bodi hvala za to nepričakovano srečo!“

Ko se nekoliko pomíri, reče svojej hčerki Milici: „Pojdi sem, moje ljubo dete, sedi sem k meni in mojemu bratu, tvojemu dragemu stricu, ter nama povej, kako se ti je godilo pri hudobnih ljudeh, ki so te mi ukradli?“

Milica se vsede med strica in mater ter prične pripovedovati takole: „Oj, toliko da nisem strahú in groze umrla, ko me je oni tolovaj zgrabil na vrtu ter s pomočjo družega vlekel v pripravljeno kočijo, v kateri sta me pripeljala v ono strašno hišo sredi samotnega gozda. Stara krčmarica me je prav prijazno pozdravila in rekla, da me je že dolgo željno pričakovala; prigovarjala mi je, naj ne jokam; prinesla mi raznih sladčic in kave ter me neizrečeno silila, naj saj nekoliko zavžijem in pokusim, če tudi zaman. Potem me je peljala v majhno, pa precej lepo in snažno sobico. „Glej“, rekla je, „to je sedaj tvoja spalnica; le poglej posteljico; saj ne more biti boljša in mehkejša!“

Potem mi je pripovedovala na dolgo in široko, kaj vse mi bode kuhala; razgovarjala se je o tem s toliko skrbjo, kakor bi bil človek le za to na svetu, da jí in pije. Celo noč nisem zatisnila očesa. Drugo jutro mi je prinesla novo obleko, kakoršno navadno nosijo deklice po kmetih, oblekla me v novo obleko in rekla potem tako: „No, sedaj si vsa naša! Krčmar je odslej tvoj oče, jaz pa tvoja stara mati“.

Oba sta storila vse, da bi me razveseljevala; pa nisem se mogla privaditi teh ljudi; moje srce je vedno hrepenelo le po vas, in želelo nazaj k vam, ljuba mati; kajti kako vse drugače mi je bilo pri vas, kakor pa pri onih brezbožnih ljudeh! Nikdar ni bilo slišati kake svete besede iz njih ust. Nikdar niso molili, ne v jutru, ne zvečeri, niti pred jedjo niti po jedi. V celej hiši ni bilo niti jedne knjige. Niso govorili o drugem, nego

o denarjih in imetji; hvalili vedno samega sebe in godrnjali čez celi svet. Jaz se kar nisem mogla ž njimi razgovarjati; groza in strah me jih je bilo. Nikjer nisem bila raje, nego v svojej malej izbici, od koder se je lepo videlo na vrt. V tej samoti sem mislila na vse dobro in sveto, kar ste me kedaj učili ali mi pripovedovali, ljuba mati. O, koliko ur sem po noči, ko je mesec sijal v izbico, prejkala in na tihem molila. Da, tudi takrat, če sem bila prisiljena biti v družbi teh brezbožnih ljudi, povzdigovala sem svoje srce k Bogu in mislila nanj. Oj, kako dobro je vendar, da se zamoremo vedno, po dnevi in po noči razgovarjati z Bogom, in da nas vedno rad posluša.

Ona moža, ki sta me odpeljala, zahajala sta čestokrat v hišo in tudi druge tovariše vodila s seboj. Ti ljudje, ki so se tu vedli kakor doma, bili so še veliko hudobnejši, nego krčmar in krčmarica. Opijanili so se, igrali med grdim preklinjevanjem, prepevali raznovrstne umazane pesni, imeli raznovrstne pogovore, katerim so se smejali na ves glas; nisem jih sicer razumela, pa so morali biti vendar le jako grdi, ker so se dopadali tako hudobnim ljudem. Čestokrat so se tudi sprli med seboj, metali jeden v drugega vrče in kupice, ter grozili jeden drugemu z umorom. Zbežala sem vsakokrat tresoč se strahú v svojo sobico. Vedno sem mislila, kako bi zamogla pač zbežati iz te brezbožne hiše; a vsa okna so bila zavarovana z debelim železnim omrežjem in vrata na dvorišči vedno skrbno zaprta.

Necega večera je prišel v krčmo nek kupec, da bi tukaj prenočil; bil je jako prijazen. Imel

je pri sebi veliko lepega blaga in mnogo denarja. Tega kupca so umorili. Slišala sem njegovo milo zdihovanje in hitela iz svoje izbice v doljno sobo. Strahú in groze sem kar otrpnila pri pogledu. Rekla sem morilcem, da je to grozna pregreha in da jih bode Bog gotovo kaznil zato. Niso se zmenili za me; le zagrozili so mi, da se naj pač ne predrzнем ziniti besedice o tem kakemu človeku. Krčmar pa se je zadril nad menoj: „Od slej ne smeš ni besedice s kakim ptujim človekom pregovoriti; rekli bodemo vsakemu, da si nema.“ Zgrabi me za roko, vleče h krvavemu truplu tja in mi srdito reče: „Le poglej sem! Če se predrzneš kedaj pregovoriti s kom razun z menoj in staro materjo le jedno besedico, umorimo te še na bolj grozni način, kakor tega-le moža tukaj.“

Prišedši v svojo izbico, padla sem na kolena, povzdignila svoji roki proti nebu in molila: „O, ljubi, usmiljeni Bog! Usmilil si se nekdej mladeniča Danijela v levnjaku. Vesel je sedel med lačnimi krvoželjnimi levi, kakor sedi pastir veselo v sredi svojih jagnjet. Poslal si svojega angelja iz nebes, ki ga je varoval; otel si ga iz levnjaka. O, usmili se tudi revne deklice! Reši me teh krvoločnih tigrov; pošlji tudi meni angelja na pomoč!“ In do bri Bog je uslišal mojo molitev; res mi je poslal angelja na pomoč, preljuba mati, vašega brata in mojega preljubega strica!“

„Da istinito!“ reče mati, „dobrotljivi Bog se je usmilil tebe, usmilil nas vseh! Tebe, draga Milica, je pripustil Bog meni odpeljati, da rešiš mojemu bratu in svojemu stricu življenje; tebe, pre-

dragi brat, pa je Bog pripeljal v ono jamo razbojnikov, da iz nje otmeš mojo ljubo Milico. Meni je služilo v zveličanje, da sem svoje jedino še živo dete objokala kot umrlo; molila sem bolj prisrčno in bolj pogosto, nego bi bila drugače, in srčno sem hrepenela po nebesih. Tudi tebi, draga hčerka, bode na prid, da si bila prisiljena nekoliko časa med tako brezbožnimi ljudmi živeti. Videla in prepričala si se, v kako grozne hudobije zabredejo oni ljudje, ki ne marajo za Boga in njegove svete zapovedi, in nečejo več moliti in božje besede poslušati. Naučila si se hudo še veliko bolj studiti, dobro pa še bolj čislati in ljubiti. Nas vse pa je ljubi Bog po dolgem trpljenji zopet potolažil in našo žalost spremenil v veselje. O, naj bi pač dobro spoznali, da obrača vse v naš prid! Naj bi pač vedno, tudi v najhujšem trpljenji trdno verovali in upali, da bode že bolje, da bode ljubi Bog našo žalost spremenil v veselje in da se mu bodemo kedaj še zahvaljevali za vse trpljenje. Da, vse, vse, kar Bog stori ali pripusti, oznanuje njegovo neskončno modrost in dobrotljivost. Njemu bodi čast in hvala vekomaj!“

„Amen, amen!“ reče major, in Milica ponavlja: „Amen, amen!“

